

Ladislav
RUSEK

SKAUITING A PŘÍRODA

*Tuto skromnou úvahu, již chci přispět
ke zlepšení výchovy ve hnutí zvaném*

SKAUTING,

*kde hrozí opomíjení nebo i změna
původních cílů, hodnot i programu*

*věnuji svému učiteli, který „skauting“ neznal,
ale plně skautsky žil: byl to*

HENRY DAVID THOREAU

*a sepsal knihu WALDEN
po dvouletém pobytu
u stejnojmenného jezera
u Concordu v Massachusetts, USA.*

*Tento spisovatel, filosof, zálesák
žil v letech 1817–1862.*

*Díky, Henry Davide!
Vděčně L.R. - Š.*

Skauting a příroda

Ladislav Rusek

■ JEŠTĚ STÁLE ŠUMÍ LESY

Ještě stále šumí lesy, byť leckde už prořídlé a churavějící vinou technické civilizace. Ještě jsou i u nás odlehlá údolí, kde můžeš putovat celé hodiny, aniž se ti vnutí do pohledu obří reklamy supermarketů a hypermarketů a aniž by byl tvůj sluch, konejšivě hojivým tichem a ptačím zpěvem, obtěžován hlukem megafonů či zběsilým řevem motorů.

Ano, ještě voní meze mateřídouškou a v srpnu zrůžoví výše položené stráně vřesem, ještě stále se motá babočka paví oko nad svým panstvím květů a pestří stehlíci přelétají z bodláčí na bodláčí... Nemůžeme však nevidět, že toho všeho ubývá a že se zužuje volný prostor pro náš skautský život v přírodě, jakož i pro volné toulky kohokoli. Už nejsou přístupné ani průchodné některé soukromé obory a lesíky, už jsou uzavřeny brány některých zprivatizovaných zámeckých parků, ubylo volných terénů, dnes přetátných širokými dálnicemi nebo ohraničených ploty průmyslových či obchodních areálů... Už nelze volně tábořit kdekoliv nás napadne nebo kdekoliv nás zastihne soumrak, leda že umíš – jako někdejší zálesáci – skrýt se se svým ohníčkem a na jednu noc postaveným stanem či přístřeškem někde v odlehlém úvalu, opuštěném lomu či na kamenitěm břehu říčky.

Využij těchto zbývajících možností, bratře rovere, sestro skautko – to vše může být jednoho dne naposled! Vezmi za vděk malým remízky v polích – jistě tam dokážeš pobýt tak, abys příliš nerušil své bratry ptáky a plachá zvířata. Hledej v krajině poslední oázy pro svůj putovní tábor, hledej odlehlé pěšiny pro své zálesácké toulky, najdi si dosažitelná místa, nějaké skryté kouty pro své občasně vigilie či aspoň pro chvíle pohody: tam budeš přicházet sám nebo s nevelkou skupinou bratří či sester, s přáteli, kteří mají stejnou „lesní duši“ jako ty.

V naší zemi žijeme snad poslední desetiletí, kdy zbývajících volná příroda je ještě přístupna našemu skautskému životu. Hledej svůj zelený ráj, svou čistou volnou přírodu, svou poslední rezervaci. Mé myšlenky, mé srdce, má nejlepší přání tě bratrsky provázejí.

■ SITUACE U NÁS

Naši skauti ve své velké většině berou volnou přírodu jako samozřejmé dějiště i prostředí velké části svého programu. A to je dobré, neboť pravý, původní skauting vznikl v přírodě a bez ní je nemyslitelný. Dovídáme se však, že leckde v cizině, dokonce přímo v zemi, která skauting světu darovala – v Anglii – jsou stále více skautské aktivity i programy soustřeďovány do kluboven a kamenného prostředí měst. Program mnoha skautských oddílů – zvláště dívčích – se zaměřuje např. na charitativní nebo jinou občansky důležitou činnost. Na tábory se sice podle tradice také jezdí, ale i tam vše nabývá stále více podobu komfortního, technického a profesionálně řízeného charakteru. Výměnné výpravy cizích skautů nebo skautek bývají pak u nás překvapeny – a jsou-li tito zahraniční bratři a sestry už navyklí na změkčující a zchoulostivující komfort, bývají i zaskočení a uváděni do rozpaků: zálesácký život znají jenom z některých knih! Ovšem ti z nich, kteří v sobě mají kousek pravého skautského ducha, nakonec rádi konstatují: u vás (tj. v českých zemích) je skauting přece jen zálesáčtější, přírodnější, ryzejší.

Tento příznivě znějící fakt však musím hned trochu znevážit zjištěním, že i u nás už mnohé družiny či celé oddíly preferují pohodlí dobře vytápěné klubovny před námahou, nepohodlím i drsností každodenních výprav „do terénu“, tedy – pokud možno – do volné přírody.

V době mého skautského mládí – ach, jak je to dávno, bylo to po té druhé velké světové válce! – jsme nedostatek stále vlastní klubovny bohatě vyvažovali dlouhými celodenními, v létě často dvoudenními výpravami do přírody, kam jsme putovali většinou pěšky – v případě putovních táborů i na bicyklech. S minimálním, ba chudičkým vybavením, s „trofejními“ stanovými dílci, s chatrnými dekami (spacáky jsme tehdy neznali), s těžkými pozinkovanými „ešusy“ a skromnou výzbrojí (časy po válce byly dost dlouho nebezpečné) jsme přece jen dokázali žít svůj tehdy neumělý, nezralý, ale vytoužený skauting. Nebylo ještě tolik literatury, ale byla dobrá vůle a obětavost a skromnost. Nebylo vybavení, ale byla otužilost a praktičnost, byla i vynalézavost, která dokázala vystačit s minimem: s minimem všeho, včetně peněz... I když tehdejší program byl méně pestrý a materiálně mnohem méně zajištěný, než je tomu dnes, jsem si jist, že jsme byli tehdy jaksí blíž představám jak Setonovým, tak Baden-Powellovým. A každopádně jsme byli mnohem blíž přírodě, tehdy ještě daleko čistší a volněji přístupné. K tomuto faktu je třeba dořici: tu čistotu přírody můžeme a měli bychom my, skauti, pomáhat udržovat i bránit, tu volnou přístupnost můžeme hájit jen jako občané, neboť je jasné, že se to stalo i otázkou politickou.

Netrapme se však přespříliš otázkami budoucnosti – doufejme, že ještě dost vzdálenými! „Zítřek bude mít dost svých starostí“, tak nějak to čteme na některé stránce Nového Zákona. Ještě stále šumí volně přístupné lesy, příroda stále ještě nabízí svou zelenou knihu Lesní moudrosti. Neztrácejme už ani chvíli – týden bez přírody, týden jen a jen v kamenném, betonovém, asfaltovém a skleněném městě, byť ozářeném lákavými světla blikajících neonů – to je jen umělý, upravený, virtuální život!

Jediný den mezi bratry stromy, hodina u sestry bystřiny, každá chvíle u Matky přírody a s Matkou přírodou znamená pro naši duši víc!

■ ČÍM JE SKAUTŮM PŘÍRODA

Příroda je skautům i skautkám všeho věku tím nejlepším životním prostředím – je nám pravým domovem, je nám učebnou i učitelkou, je dílnou, tělocvičnou i posilovnou, je léčebným i rekreačním prostředím. Je však i tím nejvznešenějším velechrámem – vždyť si ho ke své chvále zbudoval sám Stvořitel!

Příroda je však i korektorem, napravovatelem našich lidských slabostí, je i soudkyní a trestatelkou každé naší chyby: opomeneš dbát jejího varování před blížící se bouří, nedbáš signálů, věštících smrtonosnou vánici, neumíš nic vyčíst z neklidu ptáků a zvěře? Doplátíš na to ohrožením svého zdraví nebo i života – podruhé, přežiješ-li, budeš moudřejší. Ano, tak nesmlouvavě přísnou učitelkou je otevřená, divoká příroda na rozdíl od dobře vytopené klubovny či městského domova.

Ale to se týká jen tvého těla, tvé pomíjející tělesné schránky. V životě člověka však přece jde o víc, než o to tělo, dnes tolik pěstované, obdivované, oslavované – i zneužívané... Jde o to nehmotné, očima neviditelné, o to, co se v nás projevuje duchovními potřebami: například touhou po dobru, dychtěním po pravdě a kráse, smutkem při ztrátě našich blízkých a hlavně svědomím, které filosof Immanuel Kant nazývá „mravním zákonem v nás“. Jde o duši. „Co je platno člověku, kdyby celý svět získal, ale svou duši ztratil?“ – tak se ptá Evangelista otázkou otázek.

Není pochyb, moderní velkoměsto, městský způsob života, nepřirozené „životní prostředí duše“, zamořené protiduchovním smogem všeho druhu (dnešní media, tj. tisk i televize, dělají v tomto ohledu přímo zhoubnou, pro lidskou duši smrtonosnou práci!), člověku v jeho jedinečné trojí podstatě (duchovní, duševní, tělesné) škodí. Útěk z města na venkov, do přírody, útěk alespoň občasný, cílevědomý návrat k čistým pramenům, uvědoměle skautská pouť do míst, kde naše Země, naše příroda ještě neztratila svou svatozář – to je Cesta, ke které zve či měl by zvát opravdový, hluboce pochopený a vysoko zacílený skauting i roving.

Příroda, jakožto rámec skautského pobytu i pohybu, výcviku, výuky i her, je tedy neodmyslitelným prostředím, kulisou, terénem pro skautování – i pro skautství. Rozumíš-li rozdíl těchto dvou slov, jsi na cestě ke správnému pochopení skautingu.

Skautství se žije každičkou minutu po celý život, **skauting** se organizuje i praktikuje ve vyhrazené době, v klubovně, v přírodě i ve městě, je-li tam situován výcvik, vzdělávání vycházkami za památkami či kulturou vůbec, je-li tam prováděno **skautování** jakéhokoli druhu, např. i nějaká „městská hra“.

Pro skautství je příroda stejně důležitá (ne-li důležitější!), jako třeba interiér učebny, koncertní sň, knihovny, galerie, nebo modlitebny – vždyť skautství čerpá ze všech vhodných zdrojů, je to celoživotní postoj i program, je to životní styl, je to přitakání životu, je to odpověď životem na nehlubší otázky života.

Příroda klade otázky – jen umíme-li je vidět či slyšet. Dává však i moudré odpovědi – jen umíme-li je slyšet, vidět, číst, vyčíst ze všeho v přírodě. Příroda nám neustále předkládá velikou knihu naučení i přikázání, ale jen málokdo se snaží porozumět. Je velikým a zatím téměř netknutým, ba mnohde zcela zanedbávaným úkolem skautingu, aby tomuto nejcennějšímu umění – totiž: přírodu nejen laicky či vědecky poznávat, nejen obdivovat a chránit, ale umět její jedinečné poselství číst, dešifrovat i přijí-

mat ve prospěch nejen těla, ale i duše, snažit se učit, snažit se všechny stoupence skautingu vést!

Zatím se tak děje jen málokde. Připouštím, že je to těžké, náročné a mnohým v hnutí dokonce nepřístupné. Ale musíme se o to pokoušet znovu a znovu, musíme uvádět všechny své schopnosti v pohyb: jsme přece (stále ještě...?) hnutím! Nedopustme, aby slovo **hnutí** zaměnil někdo – překlepem na stroji – **za hnití**...

■ MOUDROST PŘÍRODY

Jsem si vědom, že mnohé v tomto textu je obtížně pochopitelné a snad i těžko přijatelné lidem (i mnohým skautům a skautkám) mladší a nejmladší generace. Nepíší to však pro vlčata a světlušky, jimž je vlastní věk her a učení hrou. Nepíší to ani pro nejmladší skauty a skautky. Nabízím své zkušenosti i poznání bratrům a sestrám, vyspělejších bratrům a sestrám, pokročilejším skautům, roverům i oldskautům.

Vím, že myšlení i řeč člověka sedmasedmdesátiletého se velice liší od myšlení i slovníku lidí mladých. Jestliže se však vlčatům snažíme dát obraz „Poradní skály“ s Kiplingovou výzvou, aby mladí poslouchali „hlas starého vlka“, jestliže i skautům je ukládáno „poslouchat vůdčů a starších“, jestliže vůbec akceptujeme odvěký fakt, že starý člověk má více zkušeností, než ten mladý, pak snad lze přijmout i tuto nabídku mých letitých zkušeností, mého poznání.

I mne učila příroda, i mne mnohokrát pokárala i potrestala, i mně nakonec otevřela – a jak velkoryse i laskavě! – stránky své zelené knihy, aby mne učila své moudrosti: dodnes se učím, neboť ta vysoká škola Lesní moudrosti, jejíž **část** nazýval E. Th. Seton woodcraftem (už před více než sto roky!) a kterou já hledám a poznávám jako svrchovanou Moudrost Přírody, tato vysoká škola nikdy nekončí. Jarní, letní, podzimní i zimní „semestry“ následují v neúprosném rychlém, pestrém koloběhu – po celý život. Absolutorium znamená vstoupit do Věčnosti.

Příroda je moudrá. Její moudrost ve mně vzbuzuje až posvátnou úctu. Nepovažujte to, prosím, za literární floskuli či povrchní frázi! V mém věku jsem už dávno dalek slovnímu hračičkářství, mělké řeči dokonce nenávidím. Pravím vám na základě desítek let hledání, omylů i zkušeností: vskutku existuje něco jako moudrost stromů, moudrost bylin a květů, moudrost ptáků a divokých zvířat. Tuším, že i moudrost krystalů, rostoucích nesmírně pomalu, po staletí, někde v nitru prastarých skal.

Neočekávejte teď, že zde tuto moudrost jednoduše vylíčím – je nejen nesmírně obsáhlá, ale lidský slovník snad ani nemá termíny pro to, co říkají květy svou vůní, barvami, celou svou existencí, ani pro to, co je tajemstvím tisíciletých sekvojí či jednodenního tance jepic nad letními vodami... Řeč složitých ornamentů na pestrých křídlech motýlů, tvarosloví nesčetných odlišných listů stromů, keřů či bylin a trav, stopy eroze na svazích, stopy mořského přílivu i odlivu, ba i lesklá stopa hlemýždě, jehož tempo pohybu je tisíckrát menší než plavný sprint pantera někde v africké savaně: to vše je výsledek tisíc, milion let trvající práce přírody, výsledek nesčetných pokusů, zbloudění, proměn a výsledných zkušeností. Jak jen popsat tuto moudrost? Jak ji za-

psat nad zlomkovou čáru, pod níž je omezený rozum lidský, navíc ohlušený, oslepený, znecitlivěný vlastní pýchou...?

Ne, nelze uvést z té nekonečné, nepřeborné studnice moudrosti přírody nic menšího ani lepšího, než toto: všechno v přírodě je stopou, vše je důkazem tvůrčí inteligence Boží. Nevidět, nechtít vidět jeho Dílo znamená hloupě, ba marnotratně odmítat nabízený dar. Moudrost přírody je moudrost života. Učme se ji vidět.

■ SKAUTSKÝ POMĚR K PŘÍRODĚ

Původně anglický, dnes už dávno světový skauting svou podstatu a cíle nemění, ale nutně prohlubuje, zdokonaluje a doplňuje svůj program. Před sto lety nebyla otázka přežití živé přírody tak palčivá, jak je dnes. Že je lidí na Zemi o pár miliard více je ten méně hrozivý fakt, mnohem horší je bezohledné zacházení s přírodou i v těch nejvyspělejších a nejbohatších státech. Sobectví, touha po stále větším „rozvoji a blahobytu“, čímž se jednoznačně míní stále větší spotřeba, konzum a stupňující se výroba i prodej všeho potřebného i zcela nadbytečného, ba hříšně zbytečného – to vše vede k bezohledné exploataci kdejakého dosažitelného prostoru na zemi i na moři. Nebudu zde pokračovat v líčení katastrofické situace, všichni o ní víme. Chci tím jen ukázat, že skauting v této nové situaci musí svým programem reagovat.

Nestačí ovšem konstatovat, že skauting měl vždy kladný poměr k přírodě, bez níž, jak jsem již uvedl, vlastně nemůže vůbec existovat. Je třeba činit více, dokonce víc, než požadovali oba Zakladatelé, z nichž lyričtější a citlivější E. T. Seton – nevoják – měl blíž k tajemstvím přírody, než praktičtější, vojensky tvrdší a ovšem i daleko ukázněnější generál Baden-Powell. Nicméně právě ten Brit je autorem věty ve skautském Zákoně, znějící: „A Scout is a friend to animals“ (The Scout Law, 6), tj. „Skaut je přátelský vůči zvířatům“. V jiných zemích si tento bod různě upravili, někde dokonce vypustili. V nejpočetnější skautské organizaci na světě, v „Boy Scouts of America“, mají Zákon zpracován do dvanácti podrobných bodů (Baden-Powell byl vojensky stručný) a v devátém Zákoně čteme: „He protects and conserves natural resources“, tedy „Chrání a uchovává přírodní zdroje“. Tentýž bod, nadepsaný „THRIFTY“, což znamená, že skaut je šetrný, hospodárný, ale i prosperující, obsahuje ovšem ještě další požadavky na skauta: ta ochrana přírody je tam dosti skryta a zřetelně je to – z našeho pohledu – daleko méně, než žádá Baden-Powell. Ostatně, to odpovídá „americkému pohledu“, který platí dodnes: okouzlení technickým rozvojem, obyvatelé obrovské, velmi bohaté země s doposud tak bohatou přírodou, nejsou Američané ochotni podepisovat různé mezinárodní dohody, omezující bezohledné vypouštění průmyslových zplodin do ovzduší, omezující kořistnické využívání území atd. Vzácnou výjimkou mezi politiky USA je neúspěšný kandidát prezidentství, skaut Al Gore, autor znamenitých ekologických studií a knih (prezident Bush ho porazil jen těsnou většinou).

Leč vraťme se domů, neboť nás musí zajímat nejvíc právě naše situace, naše ekofilosofické klima.

My máme ve Skautském zákoně našťástí docela dobrou formulaci, jejíž dodržení slouží každému skautu i skautce ke cti – a naší přírodě ku prospěchu: „Skaut je ochrán-

cem přírody a cenných výtvorů lidských“. Zde tedy jsou příroda i kultura postaveny rovnocenně vedle sebe – lze s tím souhlasit a já zde dodávám, že dnes je ohroženo obojí. Obojí úpadkem etiky, absencí víry, ztrátou pravých hodnotících měřítek, jakousi bezvýhledností či ztrátou perspektivy budoucnosti, neřku-li věčnosti. Život postavený egoisticky na principu „ted“, „hned“, „carpe diem“ čili „urvi den“, je přes všechny dnešní řeči o „právu na štěstí“, „blahobytu a prosperitě“, „hledání potěšení a rozkoše“ atd. atd. pustý a prázdný. Příroda je zde jen kulisou luxusních zájezdů, až sadisticky krutých lovů a honů, místem dravé podnikatelské aktivity (hotely v dříve nedostupných horských lokalitách, dálnice napříč chráněnými územími, nesčetné stavební i těžební výjimky, velkolov velryb „pro vědecké účely“, zamořování krajiny skládkami, ale i fytocidy, insekticidy, strojenými hnojivy a všeho druhu plynným a prašným spadem) – jak dlouho to vše může naše Země vydržet? Všichni jsme slyšeli cynické výroky čelných politiků o tom, že „ekologie je jen třešnička na dortu“, že vše je jen strašení „zelených teroristů“ atd. atd. A tak zkrátka pokračuje, neboť krátkodobá i krátkodechá perspektiva – nelze to jinak nazvat než kořistnictví – to **ještě** chvíli bude dovolovat...

Vidíme z toho všeho, že skauting opravdu musí věnovat více pozornosti přírodě i její ochraně, než tomu bylo dříve, v zakladatelských dobách. V našem skautském programu musíme najít více prostoru i promyšlených metod, jak skauty – především ty nejmladší a mladší – přivést k citlivému vnímání i hodnocení veškeré přírody. Tak zvaná ekologie proniká pomalu i do našich škol – ale to, oč nám musí jít, by se mělo spíše nazývat ekofilosofie a ekoetika.

Ano, ekoetika, mravní vztah člověka k přírodě, ke všemu živému v ní, to už nikdy a nikde nesmí chybět ve skautském programu! Zamysleme se zde, je-li tomu tak.

Mluví se někdy trochu nadneseně o „lásce k přírodě“. Poměr většiny lidstva – týká se nejen civilizačně vyspělých, ale i tzv. „přírodních“ národů, kde zacházení se zvířaty bývá někdy velmi kruté – je stále ještě kořistnický, bezohledný, hanebný. Vidáme v televizi otřesné záběry dokazující, jak kruté se zachází např. s jatečným dobyt看kem při jeho přepravě i porážce. Viděli jsme reportáž o tisících slepic, do krve se klovajících navzájem, neboť byly ponechány týdny bez krmení i bez vody. Masakrování delfínů, mrožů, velryb a mnoha dalších druhů hrozí definitivní likvidací těchto druhů, jako se již stalo např. v případě holuba stěhovavého v USA: na začátku 20. století jich táhlo krajinou ještě tolik, že zastínilo slunce, někdy ve dvacátých letech „sportovní“ střelci ulovili posledního – druh zanikl. Totéž hrozilo americkému bizonu – pořádaly se vlakové(!) zájezdy, na nichž se pro zábavu z oken vagónů stříleli bizoni, takže jich tisíce leželo a zahnívalo podle tratí – a zároveň tím Indiáni ztratili svůj tradiční zdroj obživy... Překrásný motýl, jasoň červenooký, žil ještě před dvaceti roky na jediném místě na Moravě – na flóře vápencových skal v okolí Štramberka: u nás již vyhynul a pokusy znovu ho u nás „vysadit“ jsou zatím marné, málo úspěšné...

Ne, nebudu zde opisovat „Červené knihy“ chráněných a mizejících živočichů i rostlin. To vše se ví, moc dobře ví, ale k nápravě se činí pramálo. Ekologové bývají politiky nazýváni „nepřáteli lidstva“ (jakoby „lidstvo“ byli jen průmyslníci a podnikatelé a těžaři) a poslanci jistě liberální strany prosadili do zákona označení zvířat jako „věc“ – věc, se kterou majitel může zacházet takřka libovolně, nebo jen s minimálním postihem. A tyto tvrdé, sobecké pohledy se mění k lepšímu jen velmi, velmi obtížně a pomalu.

Je, a bude velkým, čestným úkolem skautingu – ano, právě skauting zde může vykonat velmi mnoho! – činit více než dosud pro ekologickou a hlavně ekoetickou osvětu nejen mládeže, ale celé společnosti. Veřejná vystoupení skautů a skautek, třeba i ty ukázkové jednodenní „tábory“ v městských parcích, jsou k tomu dobrou příležitostí: vývěsky, velké stany s výstavkami, dokumentární fotografie (ano, skauti by měli využít i fotografických soutěží k zachycení např. škod v přírodě, ekologických havárií atd. – ale obráceně i dokumentovat přírodní krásy a zvláštnosti!) a jiné exponáty. Vůbec nevdá, že se tím trochu přiblíží podobným akcím ekologů, naopak! Skauting jen získá v očích veřejnosti, postaví-li se zřetelně a důrazně na stranu ekologických snah občanů i občanských bojovníků za lepší poměr k přírodě, nejen tzv. „přírodním zdrojům“, jak to – trochu nešťastně – formuluje devátý bod Zákona amerických skautů!

Poměr lidstva k přírodě se zlepšuje tam, kde je lepší informovanost a hlubší znalost přírody. Také poměr každého skauta i skautky selepší, budou-li mladí lidé vědět víc, nejen ovšem o názvosloví a popisu jednotlivých druhů fauny a flóry, ale i o hlubších zákonitostech přírody a hlavně – **o ceně života** každého druhu: vždyť likvidací kteréhokoliv dochází k nesmírnému, nedohlednému řetězci škod, jakémusi „dominovému efektu“: tak dokonale je přece skloubena, propojena, synchronizována, harmonizována ona zázračná rozmanitost veškerého života. Teď to musím napsat velkými písmeny: ŽIVOTA na naší modré a zelené planetě!

Podle mého názoru je třeba ve skautingu cílevědomě pěstovat ekologické znalosti a etiku, spočívající ve dvou aspektech: poznávání přírody a vztah k přírodě. Při tom důležitější je ten vztah: chápání přírody a jejích zákonitostí mělo by vést k úctě a obdivu. Úcta a pokorný obdiv už pak samy vyústí do přání i vůle šetřit a chránit přírodu všude, kde jen to člověku-skautu bude možné.

■ ZNALOSTI PŘÍRODY NAŠICH SKAUTŮ

Jaké jsou znalosti našich mladých skautů a roverů? Uvedu zde jednu perličku, která bude znít humorně, ač jde o zjištění neradostné. Na jednom „Lesním kursu“ – byl to kurs CORDA ve Fryštáku u Zlína – jsem před lety na závěr pěkného odpoledne zkusil využít zbývajících času k malému kvizu. „Napište mi na rozdané lístky jména všech ptáků, které dobře znáte“. – Někteří roveři odevzdali svůj seznam brzy a měli na něm jména dvou či tří desítek nejnámějších opeřenců, ale bylo mezi těmi dobrými hochy pár, kteří s obtížemi vyjmenovali šest či sedm druhů a co víc (kéž by to byla jen legrace – nebyla!): uváděli jako „druh“ ptáka i **kuře** nebo **kohouta**. Dotazem jsem se ujistil, že je vskutku považují za samostatné druhy... Je to jen jejich vina?

Nedivme se tomu! Městský člověk se málokdy dostává do přímého kontaktu s živou přírodou a škola někdy vyučuje biologii zcela nezáživně. Městské děti opravdu nevědí, odkud máme mléko, cukr, mouku, vejce: prostě se to někde „vyrábí“! Ale vždyť i terminologie našeho průmyslově-konzumního věku mluví o „výrobě vajec, mléka, masa“, o „živočišné produkci“ atd. A etika lidstva? Poměr ke zvířatům? Všimněte si, jak lidstvo mluví o zvířatech (přestože Kipling hlásá „Jsme jedné krve ty a já“ a přestože kdekdo

zná světlý vzor Františka z Assisi, bratříčka všeho pod Sluncem, pro něhož **vlk** byl milovaným bratrem): zatímco my lidé vznešeně „umíráme“ či „skonáváme“ a jsme „zvěčnění“, zvířata zdechnou, pojdou, zcepení, chcípnu, mrtvý člověk zanechá „tělesný pozůstatek“, či „schránku“, zatímco u zvířat mluvíme o mršině, zdechlině atd. A pochybuji, že na těchto postojích u mládeže něco změní Kiplingova pohádka o Mauglím – už proto, že je to zřetelně **pohádka**. To spíš Londonovy, Setonovy a zvláště láskyplná líčení živé přírody v knihách našeho Jaromíra Tomečka mohou postupně – spolu s osobními zkušenostmi skautů v přírodě – přivést mladého člověka ke změně paradigmatu, postojů v této záležitosti. A to je víc, stokrát víc, než vědět, že podběl se latinsky zve Tussilago farfara, anebo že každá růže má lichozpeřený listy a že pavouci, jichž jsou tisíce druhů, nejsou hmyz, ale členovci, tzv. pavoukovci – i když vědět to není na škodu, naopak...

■ SNAŽME SE DĚLAT VÍC PRO ZLEPŠENÍ VZTAHU K PŘÍRODĚ

Opakují-li zde znovu a znovu, že je třeba zlepšit náš vztah k přírodě a činit víc pro její ochranu, může to znít lacině a populisticky a někdo může hned požadovat podrobný návod, jak na to. Ale já chci v tomto krátkém textu alespoň nasměřovat pozornost činovníků, především vůdců oddílů, tímto směrem: dělejme víc pro ekologickou osvětu, nespolehejme na školu. A hlavně: častým pobytem v přírodě, ovšem cíleně naprogramovaným, nikoliv jen „situovaným do přírody“, snažme se postupně vypěstovat zájem i citlivý vztah k ní.

Jak? Zde, v prvních načrtnutých úvahách (a je to velká výzva pro všechny schopné skautské publicisty a spisovatele!) to mohu jenom stručně a určité neúplně nastínit:

- 1) Situovat co největší část skautského i roverského programu do přírody, střežit se pohodlnictví, stavět vzor „zálesáctví“.
- 2) Všude v přírodě, při každém pobytu i přesunu učit mládež maximální všímavosti, uvědomělému pozorování a trvalému zájmu.
- 3) Využít i různých her, soutěží a kvízů ke zlepšení znalostí o přírodě. Lupa, fotoaparát, dalekohled, v klubovně i půjčený mikroskop mohou být užitečnými pomocníky. Nebát se kreslit přírodniny!
- 4) Upozorňovat na přírodopisné a zeměpisné filmy v TV, ty které mohou velmi usnadnit poznání přírody svou možností zvětšovat, zpomalovat ba i pozorovat ve tmě: toto Seton neznal...
- 5) Doporučovat vhodnou četbu. Náš Jaromír Tomeček a řada dalších našich spisovatelů stojí eticky a umělecky výš, než zálesák a lovec Seton (Baden-Powell se láskyplněmu, citlivému vztahu k přírodě nestihl věnovat – jeho význam spočívá v něčem jiném!).
- 6) Na vývěskách a výstavkách v klubovně i na táboře zveřejňovat zajímavé ekologické články a fotoreportáže. Zakládejme si sbírky výstřížků s touto tematikou. Dělejme

fotosoutěže s tematikou přírody i její ochrany. Navštivme přírodovědná muzea, zooparky apod.

- 7) Alespoň upozorněme na existenci ekologických aktivit, spolků, časopisů i každoročních akcí v lokalitě.

■ ZÁVĚREM

Než jsem dopsal tyto úvahy, vylákal mne nezvykle slunný listopadový den na krátkou vycházku na výšiny nad městem. Kde jsou ty časy, kdy jsem s chlebníkem, v němž byl zápisník, dalekohled a trochu jídla a pití vyrazil do přírody na celý den nebo aspoň půlden...!

Ale i ty dvě hodiny v polích mi – kromě už vzácného podzimního slunce a o něco čistšího vzduchu – přinesly krásný, ba radostný zážitek a chci to zde zapsat. Pro někoho z vás, čtenářů, bude snad impulsem k zamýšlení, pro mne však je to zápis do kroniky štěstí...

Šel jsem proti odpolednímu slunci. Tisíce, miliony, miliardy pavoučků, kterým říkáme tak pěkně pavouk-poutník, vysílalo ten den po větru svá nesmírně jemná pavučinová vlákna, aby se na nich dopravili někam dál, lhostejno kam, ale **dál**...

Byl jsem těmi pavučinami jako opředen, lehounce mne to šimralo v tváři, ale to nejkrásnější na tom bylo jakoby stříbrné jezero, které v kosém podzimním slunci vytvářely ty miliony nitek: všude, všude, všude kolem. Na každém stéble, na každém vyvýšeném trsu trav, ba na každíčké hroudě. Celá krajina byla zakleta do nízké třpytné sítě a jak jsem kráčel svou polní pěšinou, jen nerad jsem nechával přetrženou stopu v ní...

Jsem už léta zvyklý vidět ve všem v přírodě zprávu, poselství, příměr. Ano, všechno pomíjející je jen podobenství věcí větších a věčných. I myslel jsem v tu kouzelnou chvíli takto: jaká vůle i jaká touha je v těch nepatrných tvorečkách, pavoučcích nevětších než špendlíková hlavička, šířit své bytí dodaleka, dobýt celý svět...! Jaký cíl mají tito drobní poutníčci, když neúnavně, rok za rokem, posunují svou zvláštní existenci po větru do neznáma: snad i oni takto putují do své Svaté země...? A putují tak vytrvale už miliony let...

Ta vlákénka stříbrných pavučin letí světem jako myšlenky: kéž by i naše skautské ideje, naše drahé ideály, nesené vánkem Ducha, jenž vane kam chce, opředly časem celou Zemi, celé lidstvo stříbrnou sítí opravdového bratrství, opravdového lidství!

Pavouček-poutník... **Poutník**, což to není totéž, jako anglické slovo **rover**...? Budou i naši roveři a roverky stále více opravdovými poutníky do mýtické, vytoužené Svaté země...? A budou se umět řídit kompasem svrchované Pravdy a všelidské Lásky...?

PŘÍRODO!

*Přírodo, proč tě lidé zrazují i ztrácí?
Já však se k tobě vracím jak syn pobloudilý
a hledám v tvé náruči elixír té síly,
co dává vůli žít a duši inspiraci.*

*Přírodo, uč mne jak horu, květinu i zvíře:
žít podle tvých zákonů a plánů,
abych, než svému Bohu tvářím v tvář stanu,
dokončil dílo, jímž hlásím se k své víře.*

Ladislav Rusek - Šaman
SKAUTING A PŘÍRODA
Úvahy a názory

Vydáno v omezeném počtu xerokopí
pro stoupence pravého skautingu
Ilustrace a graf. řešení obálky Ladislav Rusek
Sazba Zdeněk Navrátil - Fetišek
Grafická úprava PePa

Olomouc, listopad L.P. 2003